Dreamwear Club

3/2026

Ristiinpukeutujat – teemanumero

Dreamwear Club 3/2026

Tässä numerossa:

Päätoimittajan sulkakynästä 2

Ristiinpukeutujat Suomessa 2026 3

Johdanto..... 3

Tätä saatiin: Tulokset..... 5

Johtopäätökset..... 16

Puheenvuoroja ristiinpukeutujaraportin julkistustilaisuudessa..... 17

Jukka Lehtonen..... 17

Päivi Ojanperä 20

Kerttu Tarjamo 22

Suuren transvestiitti-ikonin muistolle 24

Dreamwear Club 3/2026

ISSN 3087-6850

28. vuosikerta

Ilmestyy 2-3 kertaa vuodessa

Toimitus ja taitto: Anukatariina Saloheimo

Toimituksen sähköposti:

dwc@dreamwearclub.net

Etukannen kuva: Anukatariina Saloheimo

Dreamwear Club DwC ry

Kotisivut:

http://www.dreamwearclub.net/

www.facebook.com/DreamWearClub

https://www.instagram.com/dreamwearclub/

Sähköposti

dwc@dreamwearclub.net

Jäsenmaksu 35 € vuodelle 2027, maksuohjeet kotisivulla

Miksi kannattaa olla DwC:n jäsen?

mm:

■ ilo kuulua mukavaan joukkoon

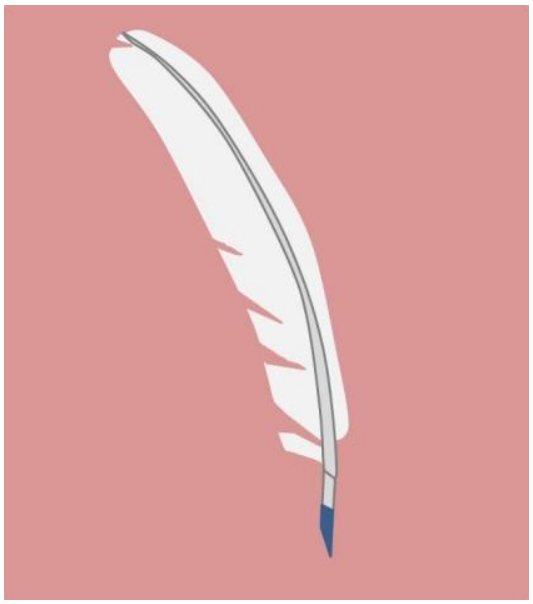
■ oma jäsenlehti kotiin lähetettynä

■ saat oikeaa tietoa omasta identiteetistäsi

■ pääset vain jäsenille suunnattuihin tapahtumiin

■ ilmainen jäsenyys puolisollesi

Päätoimittajan sulkakynästä

Avaamasi DwC:n jäsenlehden numero on omistettu ristiinpukeutujille. Tämä ryhmä, ja erityisesti transvestiitit sen osana ovat kokeneet tulleensa ohitetuksi sateenkaari-identeettien joukossa viimeisten vuosikymmenten aikana, vaikka he ovat aikanaan olleet yksi keskeinen ja tunnetuimmista identiteettiryhmistä. DwC päätti ottaa selvää siitä, mikä on tämän ihmisjoukon tilanne Suomessa tänä päivänä. Tämän lehden pääartikkeli käsittelee tähän liittyvää verkkokyselyä, jonka tulokset julkaistiin 10. marraskuuta.

Julkistustilaisuuteen oli kutsuttu korkeatasoisia vieraita tieteen, hallinnon ja järjestöelämän alueelta kommentoimaan tuloksia. Yksi lehden artikkeli esittelee heidän puheenvuorojaan, jotka avaavat kyselyraportin tuloksia kiinnostavissa näkökulmissa.

Ristiinpukeutuja-/transvestiitti-teemanumerossa on myös muistokirjoitus Suomen tunnetuimmasta ja työnsä kannalta merkityksellisimmästä transvestiititista, BB:stä.

_ _

Tämä lehti ilmestyy loppusyksystä, jolloin vietetään viharikoksissa murhattujen transihmisten muistopäivää (Transgender Day of Remembrance). USA:n hallinto kunnioitti tapahtumaa karmealla tavalla äänestämällä viikkoa aiemmin YK:ssa päätöslauselmamuutoksen puolesta, jonka mukaan seksuaalinen suuntautuminen ja sukupuoli-identiteetti poistettaisiin mainintoina laittomien ja mielivaltaisten pikateloitusten vastaisesta lauselmasta. Onneksi muutos ei mennyt läpi, mutta edellisestä muutosyrityksestä sen vastustajien määrä on vähentynyt huolestuttavasti. Tuon äänestyksen lisäksi yhdysvaltalaiset lainsäätäjät ovat esittäneet tänä vuonna yli 700 transvastaista lakiesitystä ja sijoittivat 400 miljoonaa transihmisiä vastaan hyökkääviin mainoksiin vaalikauden aikana.

Kotimaisellakin sateenkaarivastaisella retoriikalla on vakavia seurauksia: Poliisiammattikorkeakoulun vuoden 2025 viharikosraportissa seksuaaliseen suuntautumiseen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun liittyviä pahoinpitelyrikoksia kirjattiin päärikoksina 40 prosenttia enemmän kuin edellisenä vuonna.

Esimerkit kertovat, että transihmisten oikeudet – jopa omaan elämään – eivät ole itsestään selviä. Siksi oikeuksien eteen on tehtävä koko ajan työtä.

Anukatariina

Ristiinpukeutujat Suomessa 2026

Raportti verkkokyselystä

Teksti: Anukatariina

Kuvat: Anukatariina ja DwC:n kuva-arkisto

Dreamwear Club DwC ry (tästä lähtien DwC) teki kesällä 2026 kyselyn ristiinpukeutujille ja heille, jotka ovat sellaiseksi itsensä joskus kokeneet. Tässä artikkelissa esitellään kyselyn keskeiset tulokset. Kyselyraportti on luettavissa kokonaisuudessaan täällä.

Johdanto

Miksi?

DwC:n jäsenistössä ja vertaistuen yhteydessä on aika ajoin ihmetelty, missä ovat nuoret transvestiitit. On oletettavaa, että nuoremmat ovat löytäneet muita identiteettinimikkeitä transvestiitin sijaan. Toinen ihmetyksen ja huolenkin aihe on ollut se, että nuorempi polvi ei enää edes tiedä, mitä transvestiitti tarkoittaa. Ymmärtämättömyydestä on koitunut hankalia tilanteita ja kokemusta ulossulkemisesta.

Niinpä DwC päätti ottaa selvää siitä, mitä transvestiiteille kuuluu tämän päivän Suomessa. Samalla oli tarkoitus kartoittaa laajemmin sitä identiteettikenttää, johon transvestiitit kuuluvat. Tiittipiireissä on tunnettu jo kauan

dynamiikka, jossa identiteetit myös muuntuvat ajan ja olosuhteiden myötä.

Lopputulemana tästä päätettiin kartoittaa kaikkien niiden suomalaisten tilannetta, joilla on jossain elämänvaiheessa ollut tarve pukeutua ”toisen sukupuolen” mukaisesti, mutta jotka ovat sinut syntymässä määritellyn sukupuolensa kanssa. Tarkoituksena oli tavoittaa joukko muitakin identiteettinimikkeitä, jotka mahdollisesti selittäisivät transvestiittien vähäisyyttä nuoremmissa ikäluokissa.

Samalla selvisi, että transvestiitit ja ristiinpukeutuminen laajemminkin olivat melkein kadonneet viime vuosien tutkimuksesta. Nyt julkaistu kyselyraportti täyttää osaltaan syntynyttä aukkoa. Tämä artikkeli on lyhennelmä siitä.

Tätä kysyttiin

Kyselyssä tiedusteltiin joskus elämässään ristiinpukeutuneiden kuvauksia omasta identiteetistään, sen pysyvyydestä ja avoimuudesta sekä kokemuksia siitä, miten ympäristö on ottanut tämän vastaan. Kysymyksiä on myös siitä, minkälaista tukea vastaajat ovat kaivanneet ja saaneet identiteetilleen. Mukana on strukturoituja kysymyksiä määrällistä analyysia varten, joita sitten täydennettiin avoimilla vastausmahdollisuuksilla.

Näin se tehtiin

Kysely järjestettiin kesällä 2026. Sitä levitettiin someyhteisöissä, joissa ristiinpukeutujien oletetaan vierailevan. Somessa vastauksia anellen ja toivoen keräytynyt aineisto on harvoin koko tutkittavaa kohderyhmää tasaisesti edustava. Tässäkin tapauksessa tietyistä alaryhmistä oli hyvin vähän vastaajia ja toisista edustus oli runsas.

Koska vastaukset sisältävät osin sensitiivistä tietoa, taustatietoja kysyttiin niin väljästi, että vastaajia ei pysty tunnistamaan. Vastaaminen mahdollistettiin tavalla, jossa vastaajista ei jää jälkeä amerikkalaisille palvelimille.

Analyysi ja tehtiin syyskuussa ja siitä valmistunut raportti julkaistiin 10.11.2026.

Raportissa esitellään strukturoitujen vastausten määrät ja kiinnostavimmat riippuvuudet taustamuuttujista, jotka analysoitiin ristiintaulukoimalla ja numeraalisten muuttujien kohdalla myös korrelaatiokertoimen avulla. Avoimet vastaukset analysoitiin teemoittelemalla ne ja poimimalla edustavimpia ja informatiivisimpia vastauksia tarkentamaan ja konkretisoimaan määrällisen datan antamaa kuvaa. Kullekin kysymykselle esitetään teoreettinen tausta ja tuloksille tutkimukselliset vertailukohdat, jos sellaisia oli saatavissa.

Tätä saatiin: Tulokset

Demografiset kysymykset

Vastaajiksi saatiin 159 ainakin jossain vaiheessa elämäänsä ristiinpukeutujaksi identifioituvaa. Vain kolme heistä oli **määritelty syntymässä naiseksi**.

Ikähaarukka oli 16 v – 78 v ja keski-ikä 53,3 v. Nuoremmista ikäluokista saatiin huonosti vastaajia – monet nuoret identifioituvat ilmeisesti eri viiteryhmiin kuin perinteisiin ristiinpukeutujiin.

Naimattomien määrä oli muuhun väestöön nähden suurempi, mutta transtutkimuksissa esiintyvää pienempi. 46 % vastaajista oli **lapsettomia**, mikä on muuta väestöä korkeampi lukema, mutta vastaa takavuosien kotimaisten transvestiittitutkimusten tasoa.

Koulutustaso oli muuhun väestöön nähden samaa luokkaa, mutta transtutkimuksissa esiintyvää korkeampi. Työ- ja opiskelupaikat olivat **sukupuolijakaumaltaan** miespainotteisempia sekä valtakunnalliseen tilanteeseen että transtutkimukseen verrattuna. Molempia selittää se, että merkittävä osa vastaajista oli arkeaan miehenä eläviä ja vain piilossa identiteettiään ilmaisevia vastaajia.

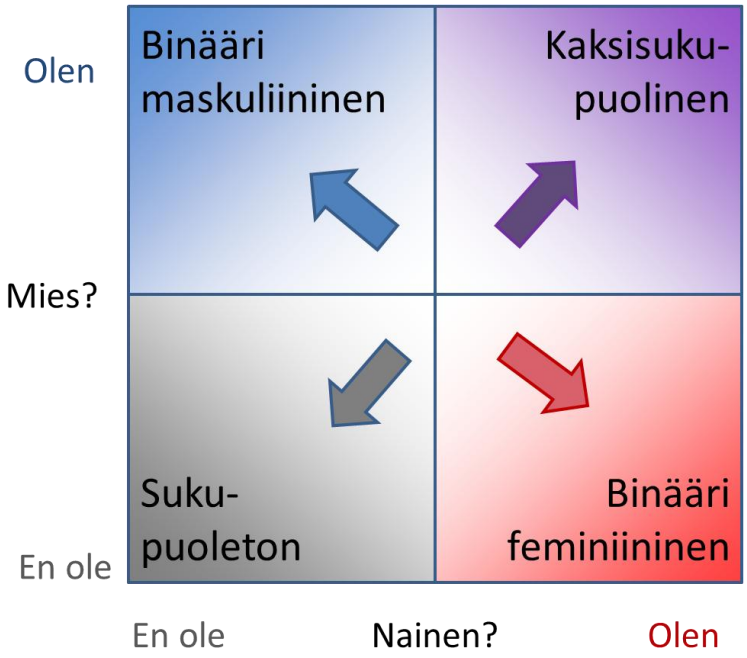
Vastaajista 5 % kuului **etnisiin**, 49 % **seksuaali**- ja 16 % **muihin mahdollisesti syrjintää kokeviin vähemmistöihin**. Viime mainittuun ryhmään kuuluvat ennen kaikkea neurokirjolla olevat, vammaiset ja päihde- ja mielenterveysongelmaiset. Eri vähemmistöasemien negatiivinen yhteisvaikutus on usein suurempi kuin yksittäisten vähemmistöasemien summa.

Vastaajien **asuinalueissa** painottui vahvasti Etelä-Suomi ja vastaajia oli vähän Itä- ja Pohjois-Suomesta. **Asuinaluetyypeistä** selvästi muita yleisempi oli pääkaupunkiseutu. Tämä painotus oli voimakkaampi kuin muulla väestöllä, ja tyypillistä sukupuolivähemmistöissä, joihin kuuluvat muuttavat usein pois ahtaasti ajattelevilta alueilta.

Identiteettiin liittyvät kysymykset

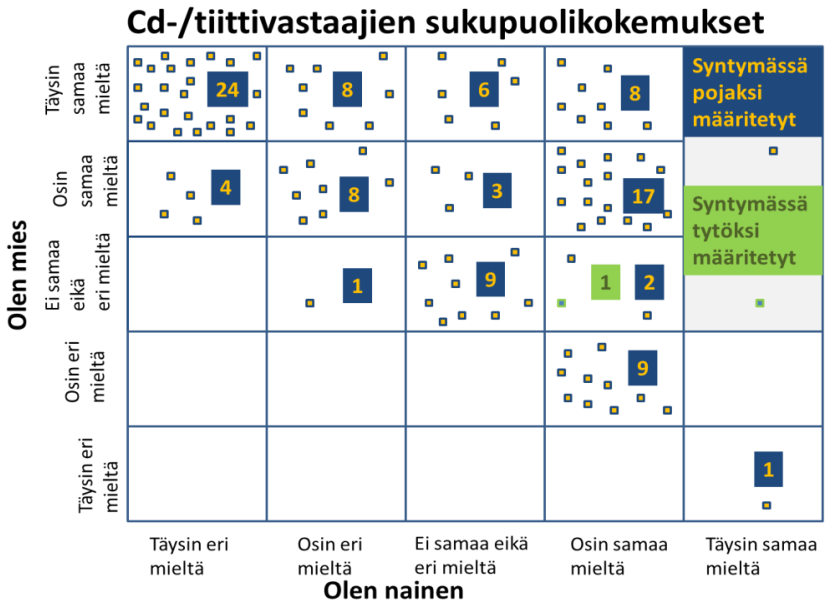
Vastaajien **identiteetti luokiteltiin** kysymyksin, missä määrin he kokivat olevansa naisia, miehiä tai ei-binäärejä. Vastaukset sijoitettiin kuvion 1 nelikenttään, jossa kokemukset muodostavat binäärit mies- ja naisalueet ja toisaalta ei-binäärit kaksisukupuolisen ja sukupuolettoman alueen.

Kuvio 1. Mies-naiskokemuksista muodostettu sukupuolikokemusavaruus.

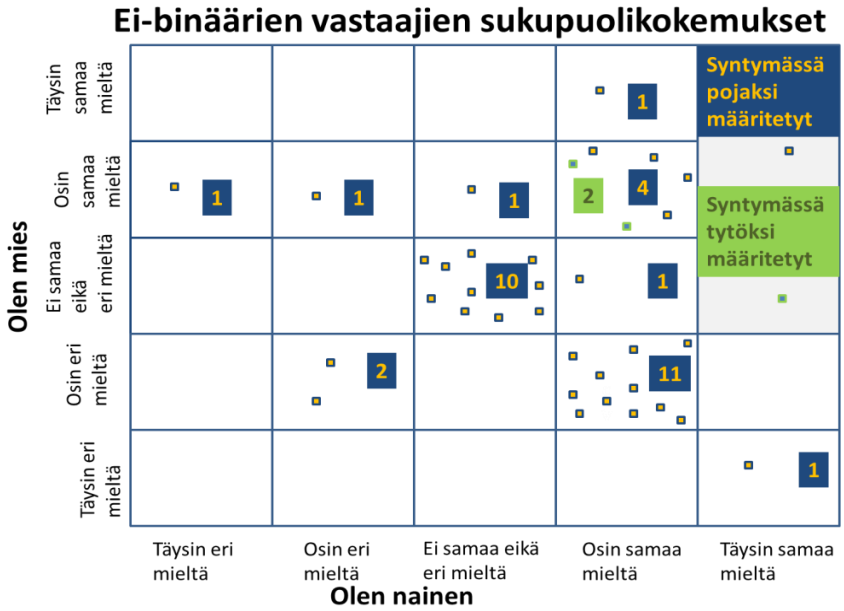
Lisäksi vastaajia pyydettiin kuvaamaan sanallisesti identiteettiään. Edellä kuvatun ja muiden vastausten perusteella vastaajat jaoteltiin kolmeen alaryhmään:

Cd/tiiteiksi luokitellut vastaajat jakautuvat miehiin, joilla vain on tällainen ominaisuus (vasen yläkulma) sekä mies- että naisidentiteetin omaaviin (oikea yläkulma) neutraalin identiteetin omaaviin (keskellä) sekä naisidentiteettiin kallellaan oleviin (oikea alakulma) (kuvio 2).

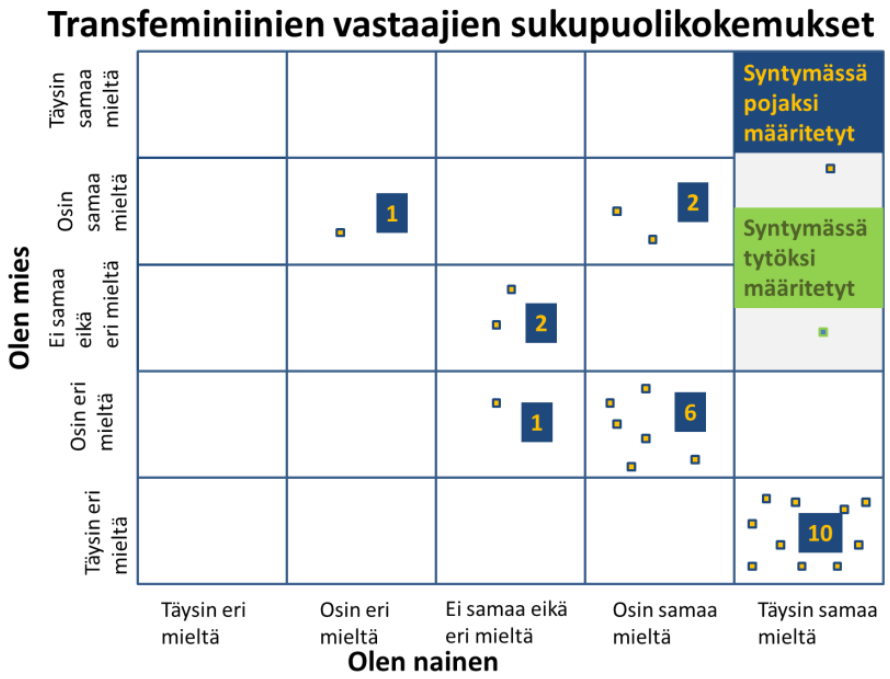
Kuvio 2. Cd/tiiteiksi luokiteltujen vastaajien sukupuolikokemukset nais-mieskokemusten avaruudessa.

Ei-binääreiksi luokiteltujen vastaajiensukupuolikokemukset asettuivat vahvasti keskelle ja kaksisukupuolisuuden alueelle, vaikka yksi keskittymä vastauksia osui feminiinillekin alueelle (kuvio 3). Sukupuolettomalla alueella oli vähän vastauksia verrattuna siihen, kuinka paljon niitä olisi tullut, jos vastaajina olisi ollut kaikenlaisia ei-binäärejä ihmisiä.

Kuvio 3. Ei-binääriksi luokiteltujen vastaajien sukupuolikokemukset nais-mieskokemusten avaruudessa.

Transfeminiineiksi luokiteltujen vastaajien kokemukset painottuivat odotusten mukaisesti feminiiniseen oikeaan alakulmaan (kuvio 4). Hajonta muualle kertoo tämän analyysiväli-neen epätarkkuudesta: kukin ihminen mieltää ja sanoittaa käsitteet mies ja nainen omalla yksilöllisellä tavallaan.

Kuvio 4. Transfeminiineiksi luokiteltujen vastaajien sukupuolikokemukset nais-mieskokemusten avaruudessa.

Sanallisissa identiteettikuvauksissa esiintyi muitakin identiteetti-ilmauksia, kuten *bi, sissy, drag king, face masker/doller* ja *femboy*. Näitä käsitteitä ei analysoitu tarkemmin niitä käyttäneiden vastaajien vähäisen määrän takia.

Identiteetti ilmaantui runsaalla kolmanneksella vastaajista lapsena, samalla määrällä murrosiässä ja runsaalla neljänneksellä murrosiän jälkeen. Cd/tiiteillä identiteetti ilmeni muita useammin lapsena ja harvemmin vasta aikuisena.

Identiteetin pysyvyyttä kysyttäessä se oli pysynyt likimain samana 43 prosentilla, siirtynyt identiteetin mukaisen sukupuolen suuntaan 23 prosentilla ja toiseen suuntaan 1 prosentilla. 33 % ilmoitti identiteetin vaihtelevan.

Transfeminiineillä identiteetti muuttui muita useammin kohti naisminää ja vaihteli muita vähemmän edestakaisin. Cd/tiiteillä liikettä identiteetin naissuuntaan oli muita vähemmän. Ei-binääreillä identiteetin edestakainen vaihtelu oli yhtä yleistä kuin cd/tiiteillä.

Pukeutumisen oli päättänyt **lopettaa** jossain vaiheessa elämäänsä lähes puolet vastaajista. Transfeminiinitkin olivat jossain vaiheessa heittäneet naisten vaatteet pois samassa määrin kuin muihin identiteettiryhmiin kuuluvat. Tämä liittynee heidän varhaisempaan elämänvaiheeseensa.

Sisäistettyä transkielteisyyttä ilmaisevaa ahdistusta ristiinpukeutumiseen liittyvästä identiteetistään koki 36 %. Eri mieltä asiasta oli noin puolet vastaajista.

Onnen tunteita (**sukupuolieuforiaa**) ristiinpukeutumiseen liittyvästä identiteetistään koki 81 %. Eri mieltä tästä oli vain tosi pieni osa vastaajista.

Kehodysforiaa koki ainakin jossain määrin 41 % vastaajista. Transfeminiinit kokivat kehodysforiaa muita identiteettiryhmiä enemmän, mutta cd/tiiteistäkin 30 %:lla oli ainakin jossain määrin kehodysforiakokemuksia.

Kehon korjaamista oli harkinnut kolmannes vastaajista..7 % oli ryhtynyt myös toimiin. Transfeminiinit ovat harkinneet kehon korjausta muita useammin, cd/tiitit muita harvemmin.

15 % vastaajista ilmoitti **eroottisen ulottuvuuden** olevan pukeutumisen tärkein asia. Reilusti yli puolella se oli olemassa, mutta ei tärkeimpänä, tai se oli kadonnut iän myötä. 22 %:lla vastaajista ei ollut pukeutumiseen suoraan liittyvää eroottista ulottuvuutta.

Eroottinen ulottuvuus oli cd/tiiteillä muita useammin tärkein asia. Transfeminiineillä pukeutumisen eroottinen ulottuvuus oli muita identiteettiryhmiä useammin jo poistuneessa muodossa. Eroottinen ulottuvuus hiipui selvästi iän myötä. Vastaajilla, joilla pukeutumisen eroottinen ulottuvuus oli kadonnut, oli muita enemmän kehodysforiaa.

Etunimi oli valtaosalla vastaajista syntymässä määritellyn sukupuolen mukainen, vain 4 %:lla se oli toisen kuin syntymässä määritellyn sukupuolen mukainen. Noin kolmanneksella transfeminiineistä oli naisnimi. Sukupuolineutraalien ja mies-naisnimien yhdistelmänimien osuus oli hyvin vähäinen. Ei-binääreilläkin vastaajilla sukupuolineutraali etunimi oli harvinainen.

9 % vastaajista aikoi **muuttaa** tai oli muuttanut **etunimensä** identiteettinsä mukaiseksi. Transfeminiineillä eniten nimenmuutoksia tai aikeita siihen, cd/tiiteillä vähiten.

Juridisen sukupuolen vahvistaneita oli 4 %. Transfeminiinit olivat vahvistaneet eniten juridisen sukupuolensa tai aikonut tehdä niin, cd/tiitit taas vähiten. Muissa identiteettiryhmissä kuin transfeminiineissä kukaan ei ollut vahvistanut sukupuoltaan.

Identiteetin avoimuuteen liittyvät kysymykset

18 % vastaajista kertoi elävänsä identiteettinsä kanssa täysin kaapissa. Osa heistä oli kuitenkin ollut avoimempia jossain vaiheessa elämäänsä. 44 % ilmoitti ulkoilevansa äärimmäisen varovasti. Cd/tiitit ja miesaloilla työskentelevät olivat ulkona muita varovammin, transfeminiinit vapaammin.

Pelot kaapista pois tulemiseen saattoivat olla erittäin suuret, ja joissakin tapauksissa erittäin perustellut:

...täällä missä asun, tiiteillä ei ole mitään tarvetta olla olemassa. Kylä jossa asun, ei sen asukkailla taida olla ymmärrystä asian suhteen. Kunta, jossa kotikyläni sijaitsee, on hyvin uskonnollinen, joten kaikki normaalista poikkeava katoaa katukuvasta melko äkkiä, lisäksi kaikki tuntee kaikki ja juorut kulkee vauhdikkaasti. Jos täällä meinaisi olla omana itsenään, niin pitäisi olla paksunahkainen/lujaluonteinen, että kestäisi sitä "yhteisön hiillostamista", mitä täällä kuuluu tapahtuvan paljon normaalimmillekin ihmisille.

Kaikista vastaajista 22 % kertoi käyvänsä identiteettinsä mukaisessa ulkoasussa **ravintoloissa** enemmän tai vähemmän varoen, ja 16 % teki sen vapaammin.

Valtaosa avoimista vastaajista kertoi ravintolavierailujen onnistuneen niin henkilökunnan kuin muiden asiakkaiden suhteen hyvin. Pienemmillä paikkakunnilla vierailut ovat herättäneet ahdistavaa tuijottelua ja supattelua. Humalaiset miehet ovat olleet ongelma useammalle. Sukupuolitettuja wc-tiloja oli myös kaihdettu.

Parisuhteessa olevista 31 % oli kertonut identiteetistään suhteen alussa ja 59 % sen kestettyä jo jonkin aikaa. 64 % heti alussa kertoneiden puolisoista ottivat asian positiivisesti tai neutraalisti, kun myöhemmin asiasta kertoneiden puolisoista vastaava osuus oli 24 %. Suhtautuminen muuttui kuitenkin positiivisemmaksi 32 %:lla myöhemmin kertoneiden puolisoista.

Avoimissa vastauksissa kerrottiin moninaisista ongelmatilanteista puolison kanssa, jotka johtivat joskus eroon ja joskus suhteen rikastumiseen ja syvenemiseen.

Alle viidennes vastaajista oli kertonut ristiinpukeutumisestaan **vanhemmilleen**. Vanhempien reaktiot olivat yli puolella positiivisia tai neutraaleja. Alle neljänneksellä ne olivat negatiivisia, 14 %:lla hämmentyneitä ja 7 %:lla negatiivisesta tai hämmentyneestä positiivisemmaksi muuttuneita

Äiti oli huomannut usein asian ensimmäisenä:

Äidille se selvisi, kun riisuin kenkiä. Sukat jäi kenkään ja mustat sukkahousut näkyi, ei kai noilla voi tareta.

Myös isä saattoi olla perillä asiasta:

Piirtelin prinsessoita, haaveilin joskus saavani olla sellainen itsekin. Välillä hiivin tutkimaan äidin meikkejä ja kokeilin niitä salaa. En silloin osannut ajatella asiaa sen kummemmin – se vain tuntui minusta luonnolliselta ja omalta. Isä oli ymmärtäväinen.

Eräällä nuorella vastaajalla oli myös ihania muistoja vanhempien reaktioista:

Kutsuivat kauniiksi. Halusivat auttaa vaatteiden suhteen jatkossa.

Kolmannes vastaajista oli kertonut ristiinpukeutumisestaan **ikätovereilleen**. Yli 80 % ikätovereista, joille on kerrottu identiteetistä, otti asian asiallisesti. Negatiivisia reaktioita oli hyvin vähän, eivätkä asenteet olleet muuttuneet huonompaan päin yhdessäkään vastauksessa.

32 % niistä vastaajista, joilla on **lapsia**, oli kertonut heille identiteetistään. Vanhimmassa ikäluokassa lapsilta salanneiden osuus oli noin puolet nuorimpaan verrattuna. Lapsille kertominen lienee tapahtunut vanhemmissa ikäryhmissä useimmiten lasten ollessa jo aikuisia. Yli 80 % vastanneiden lapsista otti asian positiivisesti tai neutraalisti. Yhden vastaajan lapsissa lisääntyi negatiivinen asenne.

Avoimissa vastauksissa näkyi ero siinä, oliko lapsille kerrottu pienenä vai aikuisena. Aikuisina reaktio saattoi olla välinpitämättömän ymmärtävä tai sydämellinen. Nuorimmille lapsille asia on voinut tulla itsestään selväksi ja aina olemassa olleeksi. Kouluikäisille, erityisesti pojille, asian laajemman julkituonnin katsottiin voivan tuottaa riskin kiusatuksi tulemiselle.

80 % oli salannut identiteettinsä **naapureilta**. Avoimesti siitä heille kertoneita oli 15 % ja 6 % oli kertonut asiasta vain valikoiduille naapureille. Iän myötä naapureilta salaaminen väheni 35 %. Kukaan alle 35-vuotias tai Pohjois-Suomessa asuva ei ollut kertonut naapureille.

Naapureille kertomisesta seurasi positiivista tai neutraalia vastakaikua 74 %:ssa vastauksista. Avoimissa vastauksissa osalla kaikki oli mennyt erinomaisesti, pelkkää iloista hymyä ja kannustusta oli vastassa. Suhde naapureihin on saattanut jopa lähentyä. Yleisiä olivat toisaalta erilaiset välttelevät ja hämilliset reaktiot. Negatiivisimmasta päästä olivat kuvaukset eristämisestä, juoruilusta, stalkkauksesta ja jopa seksuaalisesta ahdistelusta ja pihalla olevan omaisuuden tärvelemisestä.

Työ- tai opiskelupaikka vaikutti olevan pelottavin paikka identiteetistä kertomiseen. Vain vähän yli kymmenes vastaajista oli siellä täysin avoimesti. Sama määrä oli kertonut asiasta rajoitetusti. Cd/tiitit salasivat identiteettinsä muita vastaajia useammin. Naisenemmistöisillä työpaikolla työskentelevät olivat kertoneet identiteetistään työ- tai opiskelupaikalla muita useammin.

Työ- ja opiskelutovereille kertomisesta seurasi valtaosin positiivista tai neutraalia vastakaikua. Toisenlaisiakin kokemuksia oli: jotkut olivat kokeneet juoruilua, kiusaamista ja mollaamista ja pahimmillaan irtisanomisen ”firman maineen takia”.

20 % vastaajista kertoi tekevänsä identiteettiin liittyviä **ostoksia** vain netissä. 70 % käy kaupoissa vain syntymäsukupuolen ja 40 % identiteetin mukaisessa ulkoasussa. Täysin kaapissa olijat ja miesaloilla työskentelevät tekivät ostoksia vain netissä tai miesmoodissa.

Transfeminiinit tekivät ostoksia muita useammin identiteetin mukaisessa ulkoasussa. Yli 90 % vastaajista kuvasi saamaansa palvelua positiiviseksi tai neutraaliksi ulkoasusta riippumatta … paitsi Pohjanmaalla:

Aika kassalla usein pysähtyy kun tajutaan että olen mies naiseksi pukeutuneena. Täällä ei ymmärretä transvestiitteja.

13 % kaikista vastaajista kertoi elävänsä **täysin avoimesti** omana itsenään. Naisenemmistöisillä työpaikoilla työskentelevät ja transfeminiinit kertoivat elävänsä avoimesti muita useammin ja miesenemmistöisillä työpaikoilla työskentelevät muita harvemmin.

Kolme neljästä avoimesti elävästä kertoi reaktioiden siihen olleen pääasiassa positiivisia tai neutraaleja. Vain seksuaalivähemmistöihin ja muihin syrjintää mahdollisesti kokeviin vähemmistöihin kuuluvilla oli muita kuin positiivisia tai neutraaleja kokemuksia. Iän myötä positiiviset reaktiot lisääntyivät 2,5-kertaiseksi.

Yksi vastaaja pohtii sitä, onko identiteetin esiin tuominen kaikkialla ylipäätään tavoiteltavaa:

En ole kokenut tarvettakaan tuoda transvetismiani ilmi "kaikkialla", mutta toisaalta siellä, missä olen sitä halunnut toteuttaa, niin olen sen myös voinut avoimesti tehdä (ja suhtautuminen on ollut positiivista).

Koettuun tai pelättyyn syrjintään ja häirintään liittyvät kysymykset

Vastaajista 10 % kertoi kokeneensa **eheytysyrityksiä**, 6 % **fyysistä väkivaltaa**, 15 % **seksuaalista ahdistelua** ja 19 % **netti- tai muuta häirintää** identiteettinsä takia.

Kaikki eheytysyritykset olivat tapahtuneet jo vuosia sitten. Vanhemmat ikäluokat olivat kokeneet muita useammin väkivaltaa ja nuoremmat ikäluokat taas netti- tai muuta häirintää. Nettihäirinnästä oli monia sanallisia esimerkkejä:

- häpäiseväksi tarkoitettuja päivityksiä
- identiteettiä tölviviä kommentteja, joissa usein halutaan kiistää vastaajan identiteetti tai oikeus siihen
- tappouhkauksia ja muita vakavasti loukkaavia kehotuksia
- vastaajaa häpäiseviä valeprofiileja
- organisoituja hyökkäyksiä työhön liittyvillä alustoilla, kuten kävivät LinkedIn:issä
- vääriä ilmiantoja
- valeroolilla käytyjä keskusteluja, joilla on sitten yritetty kiristää vastaajaa jollain tavoin
- kiristämistä itse nettiin jaetun kuvan perusteella

24 vastaajaa (15,1 % kaikista vastaajista) kertoi kohdanneensa **identiteettiinsä liittyvää asiatonta kohtelua tai kommentointia** myös **sateenkaarijärjestöissä**.

Koettu syrjintä tai pelko siitä oli vaikuttanut negatiivisesti **opintoihin** 2 prosentilla, **urakehitykseen** 11 prosentilla ja **toimeentuloon** 8 prosentilla vastaajista.

Moni oli ollut kaapissa opiskeluaikana eikä pelännyt siksi syrjintää. Töissä osa pelkäsi johdon ja työkavereiden ikäviä reaktioita, eikä uskaltanut kertoa identiteetistään töissä. Identiteetin peittely oli tuolloin syönyt voimavaroja työssä onnistumiselta ja uralla etenemiseltä. Toimeentuloonkin vaikutukset olivat joillakin ilmeiset:

Irtisanottu sopivasti polkaistun yyteen jälkeen. Eikun työkkäriä pukkasi ja asuntovelka avoeron jälkeen niskassa vielä. Työ meni maailmasta pois.

Negatiivisia vaikutuksia urakehitykseen kokivat muita enemmän naisenemmistöisillä työpaikolla työskentelevät ja muihin syrjintää mahdollisesti kokeviin vähemmistöihin kuuluvat.

Vain kolmannes syrjinnänvastaisesta työstä vastaisesta työstä vastuussa olevilta **syrjintään apua hakeneet** olivat sitä mielestään saaneet (taulukko 1). Erään vastaajan työpaikalla työsuojeluvaltuutettu oli luvannut hoitaa tilanteen jo ennalta, jos syrjintää tapahtuisi. Toisella vastaajalla valtuutetun sympatia ei riittänyt, kun hänet irtisanottiin. Yhden vastaajan esihenkilö auttoi selvittämään monimutkaista identiteettivarkaustapausta. Eräs esihenkilö alaisensa turvaamisen sijaan vannotti, että osakkeenomistajat eivät saisi tietää vastaajan identiteetistä. Yksi vastaaja oli tehnyt poliisille tutkintapyynnön nettikiristyksestä ilman siitä seuraavaa tutkintaa.

Olen saanut apua syrjintätilanteissa	Kyllä f(%)	En, vaikka olisin tarvinnut f(%)	En ole tarvinnut f(%)
syrjinnän vastaisesta työstä vastaavilta, kuten ta-valtuutettu, poliisi, työsuojeluvaltuutettu, esihenkilö	3 %	6 %	86 %
työ- tai opiskelukavereilta	2 %	4 %	86 %
läheisiltä	9 %	5 %	78 %
sateenkaarituen ammattilaisilta (Seta, SMOK...)	7 %	7 %	80 %
vertaistuesta	13 %	7 %	74 %

Taulukko 1. Vastaukset siitä, miten hyvin vastaajat ovat saaneet apua eri tahoilta syrjintätilanteissa.

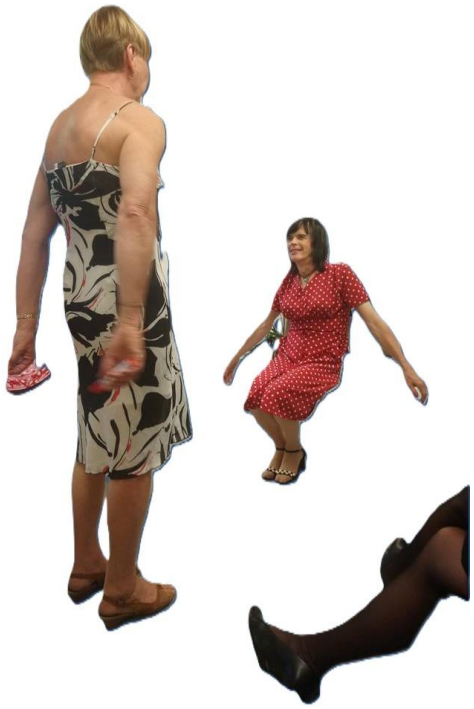
Puolet sateenkaarituen ammattilaisilta syrjintään apua hakeneet olivat sitä mielestään saaneet. Valtakunnallisesta Setasta kerrottiin saadun arvokasta tukea mm. syrjintätapauksessa ja identiteetin kertomisessa työpaikalla. Apua oli tullut myös Dreamwear Clubista. Yksi vastaaja koki, että pelkästään tieto, että ihmisoikeuksia edistävistä järjestöistä on apua saatavilla, auttaa. Yhteydenotot paikallisiin Seta-järjestöihin eivät sen sijaan olleet tuottaneet toivottuja tuloksia.

Cd/tiiteillä oli sateenkaarituesta huonoimmat kokemukset. Yksi olennainen ongelma on ollut se, että tarjottu tuki on ollut muodoltaan transprosessiin aikoville, mikä ei vastaa lainkaan kaapissa olevan transvestiittimiehen tarpeita.

Läheisiltä saatu tuki on ollut lähinnä kuuntelemista, kannustusta ja tukena olemista esimerkiksi ostoksilla käydessä.

Kolme neljästä vastaajasta kertoi tietävänsä menettelyt syrjinnänvastaisissa tilanteissa. Vajaa puolet heistä kuitenkin katsoi, ettei niistä olisi tosipaikan tullen apua.

Vertaistukeen liittyvät kysymykset

58 % vastaajista kertoi osallistuvansa **vertaistapaamisiin** netissä, 24 % fyysisesti lähiseudulla ja 16 % kauempana kotiseudulta. Nettitapaamisiin osallistuvat muita enemmän iäkkäämmät ja Etelä-Suomessa ja pääkaupunkiseudulla asuvat. Mainintoja tapaamispaikoista oli mm. DwC:n kotisivun keskusteluista ja Sateenkaari-Discordista.

Fyysisissä vertaistapaamisissa kävivät muita useammin edellä mainittujen ryhmien lisäksi yliopistokoulutuksen saaneet. Naisaloilla työskentelevät kertoivat vierailevansa lähiseudun vertaistapaamisissa muita enemmän ja miesaloilla työskentelevät vastaavasti muita vähemmän.

68 % kaikista vastaajista koki voivansa käyttää kohderyhmälleen suunnattuja **tukipuhelimia**, jos siihen olisi tarve. Täysin kaapissa elävät kertoivat hyötyvänsä vähiten auttavista puhelimista. Kokemus siitä, että voi käyttää tukipuhelimia, käytön lisääntyi iän myötä 76 %

Tästä voidaan vetää yhteen huomio, että muutenkin heikossa asemassa elävät ristiinpukeutujat ovat myös heikoimmin vertais- ja ammattilaistuen saavutettavissa.

Toiveita tulevasta lainsäädännöstä

Noin neljännes kertoi hyötyvänsä 3. juridisesta sukupuolesta ja sukupuolineutraalista henkilötunnuksesta. Kolmannesta juridisesta sukupuolesta kertoivat hyötyvänsä muita enemmän eibinäärit, seksuaalivähemmistöihin kuuluvat ja muihin mahdollisesti syrjintää kokeviin vähemmistöihin kuuluvat. Ei-binäärit vastaajat kertoivat hyötyvänsä sukupuolineutraalista henkilötunnuksesta muita enemmän

Onnen avaimet?

58 % oli ainakin jossain määrin tyytyväinen elämäänsä identiteettinsä kanssa. Tyytyväisyys lisääntyi iän myötä, muut tekijät vaikuttivat vain vähän arvioon omasta tyytyväisyydestä. Vaikuttaa, että moni kaapissa olija on sopeuttanut omat toiveensa kokemiinsa realiteetteihin, ja on tähän lopputulokseen tyytyväinen.

Johtopäätökset

Yhteenveto taustamuuttujista

Verrattuna perinteiseen transtutkimukseen tulokset nostavat esiin sieltä useimmiten puuttuvien miesristiinpukeutujien erityispiirteet. Toisaalta transsukupuolisiin kohdistuvassa tutkimuksessa ristiinpukeutumistausta ei ole kovin vahvasti esillä, vaikka sellainen on merkittävällä osalla transsukupuolisia.

Kyselyn vastaajien identiteetit muodostivat toisaalta selkeitä ja toisaalta päällekkäisiä alaryhmiä, joihin liittyy osittaista ajallista liukumaa identiteetistä toiseen. Transfeminiinit elivät suurelta osin cd/tiittejä avoimemmin. Avoimemmin elävät kokivat toisaalta syrjintää ja häirintää muita enemmän.

Nais- ja miesenemmistöisissä työpaikoissa työskentelevien välillä oli suuri ero avoimuudessa. Asuinalue ja asuinaluetyyppi vaikuttivat toisaalta avoimuuteen ja toisaalta vertaistuen käyttöön: syrjäseuduilla oltiin varovaisempia.

Iän myötä monet elämänlaatuun ja -hallintaan liittyvät tekijät paranivat.

Toimenpide-ehdotukset

Tietoa ristiinpukeutujista on lisättävä sateenkaarijärjestöissä. Vertaisten ja ammattilaisten järjestämässä toiminnassa inklusiivisuutta on lisättävä:

- transtapaamisissa
- laajemmin sateenkaari-ihmisille suunnatuissa tapaamisissa
- tukea antavien elinten ja henkilöiden toiminnassa

Ristiinpukeutuvalle miehelle, jolla ei ole aikeita ryhtyä sukupuolenkorjaukseen, keskeisiä tukimuotoja ovat:

- apu vertaisten löytämiseksi
- neuvot ja tuki sille, että ristiinpukeutuja voi ja uskaltaa käyttää sitä sosiaalisen elämän aluetta, joka hänestä itsestään tuntuu sopivalta
- kertominen omista oikeuksista elää identiteetin mukaisesti
- tuki tapahtuneissa tai pelätyissä syrjintä- ja muissa ristiriitatilanteissa
- tuki läheisille ja heidän kohtaamiselleen
- omaan identiteettiin kohdistuvan sisäistetyn transkielteisyyden käsittely

DwC auttaa mielellään toimenpiteiden edellyttämän tietotaidon kartuttamisessa. Tämä voi tapahtua lähinnä järjestökoulutuksen ja henkilöstön neuvonnan muodossa.

Tasa-arvolakia on terävöitettävä niin, että sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaisu ovat siinä läpäiseviä aiheita. Rikoslakia pitää uudistaa niin, että rangaistuksen koventamisperusteisiin tulee selvä maininta sukupuolivähemmistöihin kuuluvista muodossa, jossa sen voidaan katsoa kattavan myös ristiinpukeutujat.

Puheenvuoroja ristiinpukeutujaraportin julkistustilaisuudessa

Teksti ja kuvat: Anukatariina

Ristiinpukeutujaraportti julkaistiin 10.11.2026 Helsingin Rikhardinkadun kirjastossa. Raportin esittelyn lisäksi tilaisuuteen toi tutkijanäkökulman dosentti, VTT Jukka Lehtonen Helsingin yliopistosta, viranomaisnäkökulman johdon asiantuntija Päivi Ojanperä Tasa-arvovaltuutetun toimistosta ja järjestönäkökulman pääsihteeri Kerttu Tarjamo Seta ry:stä. Tässä artikkelissa esitetään heidän nostamiaan teemoja. Tallenne tilaisuudesta on katsottavissa täällä.

Jukka Lehtonen

Jukka Lehtonen haki vastausta kysymykseen, onko transvestisuus katoavaa kansanperinnettä. Puheenvuoronsa aluksi hän teki katsauksen lähihistoriaan.

Hän kertoi toimineensa Setassa ensin aktivistina ja myöhemmin työntekijänä 80-luvulla. Sukupuolen moninaisuudesta puhuttaessa olivat tuolloin keskeisimmät ja näkyvimmät käsitteet transvestiitti ja transeksuaali, joista viime mainituista valtaosa oli tuossa vaiheessa nykytermein transnaisia. Lehtonen tunsi joitakin lesboiksi identifioituvia, jotka hän tapasi seuraavalla vuosikymmenenä transmiehinä.

Tilanne oli jopa sellainen, että transvestiitit olivat ykkösasia transsukupuolisten jäädessä toissijaiseen asemaan. Transvestiittien näkyvyyttä korosti mm. se, että Setan edeltäjän Psyke ry:n perustajajäsenenä oli vuonna 1969 transvestiittiaktiivi BB. Jukka Lehtonen tutustui Seta-aikanaan myös Setan tiittiryhmän vetäjään Barbiin ja Turun tiittiryhmän vetäjään Monikaan.

Tilanne muuttui 90-luvulla, kun ymmärrys sukupuolen moninaisuudesta lisääntyi ja transsukupuolisuus sai lisää huomiota. Vuonna 1994 perustetun Transtukipisteen toiminnassa transvestiitit ja transsukupuoliset olivat molemmat mukana aika tasavahvasti. Tukipisteen toiminta alkoi kuitenkin laajeta muihinkin ryhmiin. Tuolta ajalta Jukka Lehtonen muistaa, kuinka aluksi transvestiittiryhmään osallistuneita ihmisiä siirtyi transsukupuolisten ryhmiin – tämä ilmiö oli vahvasti esillä myös nyt julkaistavassa kyselyssä. Tuki- ja muunkin toiminnan kannalta kehityksen nykyvaiheessa transvestisuus on jotenkin päätynyt marginaaleihin, ja kadonnut aiemmanlaisena erityisteemana sukupuolen kirjoa tarkastellessa.

Jukka Lehtosen tehdessä tutkimusta 2000-luvun alussa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä työelämässä sukupuolivähemmistöihin kuuluvista 108 vastaajista 50 oli transvestiitteja joista yksi oli syntymässä naiseksi määritelty. Hänen 2010-luvun alussa nuorille tekemässään kyselyssä sukupuolivähemmistöihin kuuluvista vastaajista iso osa oli naiseksi syntymässä määriteltyjä joko transmaskuliineja tai muunsukupuolisia – muutos vastaajajoukon koostumuksessa oli voimakas.

> *Transvestiitteja oli aika vähän transfeminiinissä vastaajissakin. Ehkä nuorempien sukupolvien joukossa transvestisuus ei ole erityisen houkutteleva termi.*

Jukka Lehtonen nosti tutkimuksellisesti haasteeksi sen, että nykyään on niin valtava määrä erilaisia ja toistensa kanssa päällekkäisiä identiteettinimikkeitä, transvestiitin tai ristiinpukeutujan hukkuessa tähän moninaisuuteen. Transvestiitti-sanan käytön vähenemistä on nopeuttanut sen patologisoiva historia, mikä korostuu nuoremmalla sukupolvella, joka käy keskusteluja englanninkielisillä foorumeilla.

> *Nuorille on tarjolla identifioitumismalleja ja myös sellaista määrittelemättömyyttä ja joustavuutta ja vaihtelevuutta ja että voi valita monta päällekkäin, että jotenkin silloin kahdeksankymmentäluvulla, kun tuntui, että kun oli vain ne kaksi vaihtoehtoa, niin oli ehkä helpompi sitten niiden välillä.*

Tällä hetkellä Jukka Lehtonen tutkii Koneen säätiön rahoittamassa hankkeessa mm. sitä, miten väestötutkimuksessa ja ylipäänsä julkisessa tiedonkeruussa kerätään tietoa sukupuoleen ja seksuaalisuuden moninaisuudesta. Hän otti esille tämänhetkisiä kansallisia ja kansainvälisiä tiedonkeruita sukupuolen moninaisuudesta. Yhdessäkään niistä ei kerätä tietoa transvestiiteista tai ristiinpukeutujista mahdollisten avointen identiteettivastausten lisäksi. Siksi hän piti siksi erityisen arvokkaana nyt julkaistun kaltaista kohdennettua kyselyä.

Jukka Lehtonen pohti, onko sana transvestiitti edelleen liian seksuaalisesti latautunut sellaisille nuorille, joille ristiinpukeutuminen on orgaanisempi osa omaa identiteettiä. Toisaalta netti on muuttanut koko seksin harrastamisen konseptin, nyt ei tarvitse lähteä minnekään eikä kenenkään luo sitä toteuttaakseen. Samalla seksi on ongelma koko tähän ilmiöön liittyen siten, että siitä on vaikea puhua – se on jonkinlainen tabu.

Pohdinta laajeni tästä seksuaalisuuden roolista ylipäätään sateenkaariliikkeessä. Jukka Lehtonen muistutti sateenkaariliikkeen alkuaikojen voimakkaasta seksikeskeisyydestä, jota mm. Aids-kriisi, taistelu tasa-arvoisen avioliiton puolesta ja viimeaikaiset antigenderin hyökkäykset ovat hioneet sisäsiistimmäksi. Tässä fetisistiseksi usein mielletty ristiinpukeutuminen on häivytetty marginaaliin.

Seksiteemaan liittyen Jukka Lehtonen pohti ristiinpukeutujien haavoittuvuutta ja syrjintäriskiä netissä toimiessaan.

Silloinkin voi tulla syrjityksiä, jos jää kiinni siitä, että netissä tekee jotain seksitoimintaa kielletyt norminvastaiset vaatteet päällä. Siitä voi syntyä kiusaamista, väkivaltaa, häirintää työpaikalla. Siitä voi syntyä syrjintää tai este urakehitykselle. Tulee jotkut muutosneuvottelut, niin joutuu ensimmäisenä pois.

Se on kiellettyä syrjintää ja siihen pitäisi puuttua. Siinä saattaisi helpottaa se, että tämä olisi esillä niissä keskusteluissa, joita käydään työelämäsyrjinnästä, sukupuolivähemmistöjen osalta. Siis että ei ole sallittua syrjiä ihmistä sen takia, että joku työntekijä löytää hänet jostain somemaailmasta naiseksi pukeutuneena.

Jukka Lehtonen nosti esiin kyselyn esiin tuomia seikkoja tutkittavan ryhmän erityisyydestä. Hän vertasi niitä omien 2000-luvun alussa tekemänsä tutkimuksen tuloksiin, ja löysi niistä erittäin paljon toistensa kaltaisia piirteitä.

Transvestiitit olivat kyllä aika omanlaisensa ryhmä, siinäkin kyselyssä heistä moni työskenteli miesenemmistöisillä aloilla. He salasivat sukupuolikokemuksensa useammin kuin muut tarkasteltavat ryhmät. Molemmissa tutkimuksessa he olivat usein parisuhteessa naisen kanssa. Ja he kertoivat siinä kyselyssä, että sukupuolen moninaisuuteen liittyvät tekijät eivät niin usein vaikuttaneet heillä ura- tai koulutusvaltoihin tai vaikkapa muuttosyihin maalta kaupunkiin tai ylipäänsä alueelta toiselle.

Yksi nyt julkaistusta kyselyn tuloksista oli, että noin joka neljäs vastaaja ei tiennyt, miten toimia syrjinnän osuessa omalle kohdalle. Tätä määrää Jukka Lehtonen piti hälyttävän korkeana, koska se kertoo tämän vähemmistöryhmän haavoittuvuudesta.

Jukka Lehtonen piti nyt julkaistua ristiinpukeutujakyselyä hyödyllisenä myös hänen nykyisissä työtehtävissään.

Tällä hetkellä teen Sosiaali- ja terveysministeriön tasa-arvoyksikön toimeksiannosta selvitystä sukupuolivähemmistöjen syrjinnästä ja asemasta työelämässä. Ja siinäkin tämä raportti on hyödyllinen.

Vastaukseensa – joka oli siis kielteinen – alussa esitettyyn pohdintaan transvestiittien katoamisesta Lehtonen käytti perusteena nyt julkaistavana olevaa kyselyraporttia:

Se, että kyselyyn vastanneita löytyy näinkin paljon, kertoo, että transvestisuus on edelleen elossa ja olemassa - ristiinpukeutumista tapahtuu ja on tapahtunut hyvin monia satoja vuosia suomalaisessa historiassa.

Päivi Ojanperä

Esityksensä aluksi Päivi Ojanperä välitti tasa-arvovaltuutettu Mia Spolanderilta ja toimiston sukupuolen moninaisuuteen erikoistuneelta henkilöstöltä lämpimät terveiset ja kiitokset heidän kaikkien puolesta tästä selvityksestä ja sen eteen tehdystä työstä.

> *Tasa-arvovaltuutettu on tehnyt mun tietääkseni 15 vuotta yhteistyötä Dreamwear Clubin kanssa ja olen tosi iloinen siitä, että tämä on jatkunut hyvänä ja arvokkaana yhteistyönä. Kiitän todella paljon tästä ja että sain tulla tänne puhumaan.*

Hän myös kertoi muistoja yhteistyön alkutaipaleelta.

> *Silloin 15 vuotta sitten kun aloitin valtuutetulla, niin olin heti mukana tekemässä meidän selvitystä sukupuolivähemmistöjen asemasta ja sain silloin myös todella syvästi koskettavan ja tärkeän koulutuksen Mimmi Makuselta transvestiitin elämästä ja kokemuksista. Ymmärsin silloin, että se on oikea tarve ja oikea identiteetti. Se kokemus on ollut minulla siitä lähtien mukana, vaikka meidän työssämme siihen törmää tosi harvoin, koska yhteydenottoja heiltä on tullut tosi vähän.*

Päivi Ojanperä kertoi olevansa sosiaalipsykologi, joka on erikoistunut sosiaalisen identiteetin kysymyksiin ja lukeneensa siksikin raportin suurella mielihyvällä ja tiedonjanolla.

> *Selvitys antaa meille myös todella paljon tärkeää tietoa ihmisten kokemuksista ja syrjinnän pelosta ja syrjintätilanteista ja niin ylipäätään niistä mahdollisuuksista elää omassa identiteetissä haluamallaan tavalla.*

Vaikka tasa-arvolaki kieltää syrjinnän sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen ilmaisun perusteella ja velvoittaa työnantajat, oppilaitokset ja viranomaiset ennaltaehkäisemään syrjintää sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen ilmaisun perusteella tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti. Päivi Ojanperä totesi, että tämä ei nyt ollenkaan toteudu vielä lain edellyttämässä laajuudessa.

> *Suomessa olisi tässä ihan hirveästi voitettavaa. Kuten näistäkin vastauksista näkee, etenkin työpaikoilla on aika suurta pelkoa olla omassa identiteetissä jos niin haluaisi ja etenkin miesvaltaisilla aloilla nämä kokemukset syrjinnän pelosta olivat tosi koskettavaa luettavaa. Olisi siis oikeasti tärkeää, että työpaikoilla panostettaisiin siihen, että ihmiset voi olla omana itsenään siellä ja että toimitaan kunnioittavasti ja yhdenvertaisesti.*

Toisaalta Päivi Ojanperä kertoi ilahtuneensa hyvistä kokemuksista palveluissa identiteetin mukaisessa ulkoasussa asioitaessa.

> *Palveluntarjoajathan saavat meiltä neuvoja ja apuja, jos eivät tiedä miten toimia. Viime aikoina näitä yhteydenottoja on tullut vähemmän kuin aiemmin. Olisiko niin, että ehkä siinä on edistytty siinä asiassa – näin ainakin toivon.*

Tasa-arvovaltuutettu tekee myös yhteiskunnallista vaikuttamistyötä tasa-arvon edistämiseksi ja toteutumiseksi. Tällaista ovat olleet keväällä yhdessä Yhdenvertaisuusvaltuutetun kanssa laadittu kannanotto ja lähiaikoina annettava suositus kansallisesta sateenkaaripoliittisesta toimintaohjelmasta eduskunnalle annettavassa kertomuksessa. Se tarkoittaisi seuraavalla hallituskaudella monenlaisia oikeudellisia toimenpiteitä ja viranomaisten käytäntöjen kehittämistä. Lisäksi se asettaisi huomion kohteeksi syrjinnän kieltämisen kaikilla elämän osa-alueilla ja sisältäisi muun muassa eheytyshoitojen kieltämisen kaikissa muodoissaan lailla.

Tämän lisäksi viime kesänä Tasa-arvovaltuutettu antoi Vanhusasiavaltuutetun kanssa yhteisen kannanoton siitä, että hoivapalveluissa ja vanhuspalveluissa olisi todella tärkeätä, varmistaa turvallinen vanhuus omassa identiteetissä ja omassa identiteetin ilmaisussa niin, että ei olisi pelkoa vähätellyksi tulemisesta tai identiteetin kieltämisestä. Se tietysti edellyttäisi ylipäätään sateenkaarisensitiivisen kohtaamisen kouluttamista sosiaali- ja terveysaloilla myös vanhusten ja senioreiden osalta.

Kyselystä Päivi Ojanperä nosti esiin vielä tuloksen, jonka mukaan ennen kaikkea ei-binäärit vastaajat kertoivat hyötyvänsä 3. juridisesta sukupuolesta. Tasa-arvovaltuutetun kertomuksessa eduskunnalle tullaan antamaan suositus, että sitä selvitettäisiin Suomessa.

Lainvalmistelu kolmanteen juridiseen sukupuolimerkintään liittyen tulisi perustua ihmisoikeusperusoikeusvelvoitteisiin ja ajantasaiseen tutkimustietoon ja ylipäätään siihen liittyvään kansainväliseen kehitykseen: Mitä nyt muualla maailmassa on, ja missä näitä erilaisia juridisia sukupuolimerkintävaihtoehtoja on käytössä.

Se voisi auttaa paitsi oikeudellista asemaa, niin kyllä me myös toivomme, että se sitten vähitellen voisi muuttaa myös näitä ahtaita normatiivisia asenteita ja sukupuoleen liittyviä ylipäätään yhteiskunnassa.

Ei-binäärit vastaajat kertoivat hyötyvänsä myös mahdollisesta tulevasta sukupuolineutraalista henkilötunnuksesta. Tämänkin asian edistäminen on työn alla, ja Päivi Ojanperä jakoi ei-binäärien tuskan asian hitaasta etenemisestä.

Tasa-arvovaltuutetulle tulee kovin vähän yhteydenottoja sukupuolivähemmistöihin kuuluvilta. Päivi Ojanperä kehotti kuitenkin käyttämään hyväksi maan parasta asiantuntemusta näihin ihmisiin kohdistuvan syrjinnän käsittelyssä.

Toivon että meihin myös uskaltaa olla yhteydessä. Jos epäilet että olet itse tullut häirityksi tai syrjityksi sukupuoli-identiteetin ja tai sukupuolen ilmaisusi vuoksi ja mietit, miten tässä tilanteessa kannattaisi toimia ja että kysynkö sieltä nyt vai en, niin kysy – katsotaan sitten yhdessä, oliko siitä apua vai ei. Meihin voi olla yhteydessä myös ihan nimettömästi.

Kerttu Tarjamo

Kerttu Tarjamo kiitti myös raportin teosta ja kertoi sen merkityksestä omassa työyhteisössään.

Raportissa on valtavan runsaasti tietoa ja uskon, että siihen meilläkin Setan toimistolla tosi suurella mielenkiinnolla perehdytään.

Raportti kertoo myös siitä, kuinka laajasta ja monimuotoisesta ilmiöstä puhutaan, kun puhutaan sukupuolen moninaisuudesta. Ja kun puhutaan pelkästään transvestisuudesta tai crossdressereista, siihenkin sisältyy niin paljon erilaisia tapoja identifioitua erilaisia sukupuolen kokemuksia.

Hän viittasi myös transvestiittien näkyvään asemaan menneisyydessä.

Siinä on erittäin keskeistä ollut monien rohkeiden ihmisten toimiminen esikuvina. Tällä hetkellä ajattelen tässä tietenkin monen tuntemaa ja juuri edesmennyttä BB:tä, jonka rohkeus kannusti myös monia muita elämään avoimesti omana itsenään.

Raportissa Kerttu Tarjamon huomiota kiinnitti eniten se, miten pieni osa tähän kyselyyn vastanneista voi tai haluaa elää avoimesti olla itsenään. Se poikkeaa ihan merkittävästi niistä luvuista, mitä sateenkaari-ihmisistä muuten tiedetään Suomesta.

Se on iso haaste edelleen. Myös meillä järjestöissä täytyy miettiä, miten me pystymme siihen vaikuttamaan.

Miesenemmistöisistä aloista Kerttu Tarjamo totesi niiden olevan ongelma sateenkaari-ihmisille laajemminkin. Setan kouluttaessa työelämätoimijoita tuodaan esiin myös kysymyksiä transvestiittien tilanteesta työelämässä.

Se on yksi aihe, mikä nousee esille. Kun olen itse ollut joskus puhumassa työelämän organisaatioissa ja kysynyt, voiko teillä transvestiitti olla työyhteisössä samana itsenään, niin aika hiljaa siellä siinä kohtaa on oltu.

Raportin tuloksista Kerttu Tarjamo rinnasti raportoidun nettihäirinnän ja seksuaalisen ahdistelun homomiesten vastaaviin kokemuksiin. Kaapissa oleminen ja sen tuoma yksinäisyys pienillä paikkakunnilla on yleistä kaikille sateenkaari-ihmisille. Transvestiitille tilanne voi kuitenkin olla monia muita hankalampi, jos lähiseudulla olevia sateenkaarivertaistapaamisia ei koeta turvalliseksi.

Valitettavasti myös sateenkaariyhteisössä on ennakkoluuloja, ihan kuten meidän yhteiskunnassa yleensä. Me emme ole ennakkoluuloista vapaa yhteisö ja olen kauhean pahoillani kaikista niistä häirintä- tai syrjintä- tai muista epäasiallisista kohtaamisista, joita on ollut Setan tai Setan jäsenjärjestöjen piirissä.

Meidän tehtävämme on tietenkin edistää sitä, että vertaistoiminta ja kaikki muukin toiminta on yhdenvertaisempaa ja siihen osallistuminen olisi turvallista kaikille mukaan haluaville. Tätä edistääksemme koulutamme ihmisiä jotka haluavat vetää vertaisryhmiä. Me koulutamme myös esimerkiksi häirintäyhdyshenkilöitä ja jäsenjärjestöihin, eli pyrimme pitämään esillä sitä, että yhdenvertaisuuden edistäminen myös sateenkaarijärjestöissä on tärkeää, ja myös antaa siihen konkreettisia eväitä.

Kun Setassa tehtiin oma yhdenvertaisuussuunnitelma, laadinnan yhteydessä nousi esiin transvestiittien kokemuksia näkymättömyydestä Setan toiminnassa. Toimenpiteenä näkyvyyden lisäämiseksi päätettiin järjestää transvestisuuden teemapäivä, jota vietettiin ensimmäistä kertaa tämän vuoden alkupuolella. Myös viimevuotisessa ei-binäärien ihmisten elämää esiin tuovassa kampanjassa pyrittiin nostamaan myös transvestiitteja näkyviin.

Kerttu Tarjamo korosti jo olemassa olevan tukipalveluverkoston, kuten Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskuksen ja verkkonuorisotalo Loisteen roolia myös ristiinpukeutujien tukena esimerkiksi ahdistukseen omasta identiteetistä.

Toisaalta vertaisten kohtaaminen voi olla joillekin yksin asian kanssa vuosia olleille äärettömän tärkeää. Kerttu Tarjamo näki nyt riittämättömän vertaistukiverkoston tihentämisessä kaksi pääsuuntaa.

Vertaistoiminta on varmasti asia mitä meidän pitää miettiä. Sitä voisi pohtia meidän jäsenjärjestöjemme kanssa ja ehkä muiden transtoimijoidenkin, kuten DwC:n kanssa yhteistyössä, saataisiinko toisaalta vähän useampaan kaupunkiin Suomessa transvestiiteille kohdennettua vertaistoimintaa.

Ja toisaalta voisimme miettiä sitä, miten varmistetaan, että meidän jäsenjärjestöissämme jo oleva transryhmät olisivat varmasti sellaisia, joihin transvestiitit tai ristiinpukeutujat tai eri tavalla identifioituvat voivat osallistua varmasti turvallisesti.

Asianmukainen tuki ja vertaistapaamisten turvallisuus edellyttävät niiden toimijoilta osaamista ja tietoa ristiinpukeutujista. Tätä ajatellen Seta on suunnittelemassa jäsenjärjestöiltaa, jossa tämä olisi yksi teema ja siihen kutsuttaisiin DwC:n asiantuntijat esittelemään joitakin tämän kyselyn tuloksia ja käymään keskustelua sitten muiden jäsenjärjestöjen kanssa siitä, miten toimintaa voidaan parantaa näiltä osin.

Ja samalla se on Smokin työlle tärkeä mahdollisuus saada juuri tätä tietoa siitä, mitkä asiat ovat tärkeitä, kun parannetaan sitä omaa toimintaa, jota transvestiitit ristiinpukeutujat tarvitsevat.

Kerttu Tarjamo korosti Setan roolia ennen kaikkea lainsäädännön kehittämisessä ja muussa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen edunvalvonnassa. Kun näitä asioita edistetään, tulee yleensä samalla edistettyä myös ristiinpukeutujien etuja. Myös Setan viestintä nostaa eri tavoin identifioituvia ihmisiä ja pyrkii murtamaan ahdistavan normatiivista ajattelua.

Suuren transvestiitti-ikonin muistolle

Teksti: Anukatariina

Kuvat: Anukatariina ja BB:n arkisto

Lars Svartström, jonka tiittipiiri tuntee paremmin nimellä BB (Brigitte Bardot), menehtyi syyskuussa 86-vuotiaana noin kuukauden sairasteltuaan. Soittelin hänelle DwC:n syystapaamisen alla, jolloin hän kertoi vatsavaivoistaan, ja sanoi, että ei jaksa lähteä tapaamiseen. Niinpä kevättapaaminen 2026 jäi hänen viimeisekseen.

BB Wuolteella DwC:n kevättapaamisessa 2014.

BB:n elämällä on ollut valtava merkitys suomalaisille transvestiiteille. Hänen rohkeutensa, sinnikkyytensä ja neuvokkuutensa ovat olleet monelle esikuva ja inspiraation lähde. Monelle BB oli ensimmäinen transvestiitti, joka ylipäätään oli esillä julkisuudessa, ja johon saattoi törmätä Helsingin katuvilinässä. Silloin joskus ei ollut nettiä eikä Wikipediaa, ja monet tiitit luulivat olevansa ”ainoa hullu maailmassa”.

BB on kertonut, että hänelle tarve pukeutua naisten vaatteisiin ilmaantui melko myöhään. Mutta kun se sitten ilmaantui, hän otti asian tyylilleen ominaisen perusteellisesti.

Julkinen elämä ei ollut monelle tiitille helppoa tai ylipäätään mahdollista muun muassa naamioitumiskiellon vuoksi. BB muisteli, kuinka kielto sai hänetkin pysymään kotonaan, kunnes hän luki vuonna 1968 lehdestä tapauksesta, jossa vankilasta vapautunut mies ei suostunut laittamaan miesten vaatteita päälleen. Vankilaviranomaiset epäsivät vaatimuksen naamioitumiskiellon perusteella, mutta kysyivät lopulta ohjeita päättäviltä tahoilta. Eduskunnan oikeusasiamies totesi, että naisten vaatteisiin pukeutumiselle ei ole juridisia esteitä. Jutun luettuaan BB päätti lähteä siltä istumalta ulos ja kulkea kaduilla omana itsenään. Hän alkoi myös antaa myös haastatteluja viikkolehtiin. Rohkeutta olla esillä mahdollisesti väkivaltaisessa ympäristössä kasvatti se, että yhtenä harrastuksenaan hän sparrasi aikansa nyrkkeilylegendoja Askin tallissa. Näitä taitoja hän joutui myös joskus käyttämään.

BB aloitti poliittisen vaikuttamisen vuonna 1968, jolloin perustettiin uusi yhdistys nimeltä Keskusteluseura Psyke ry ajamaan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksia. Yhdistyksen puuhamies Jorma Elovaara oli laittanut lehteen ilmoituksen järjestön perustamisaikeesta:

Puuhailen vähemmistön järjestäytymisen parissa. Harrastan myös lehden toimittamista. Ota yhteys, meitä on paljon. Box 13096. Hki 13.

Sanamuoto oli salamyhkäinen homoseksuaalisuuden kriminalisoinnin takia. BB oivalsi viestin todellisen luonteen, ja vastasi Elovaaralle olevansa kiinnostunut hankkeesta. Tämä soitti BB:lle salanimellä sopiakseen perustamiskokouksesta. BB:llä oli aluksi vaikeuksia selittää muille, että ei ole homo, vaan heterotransvestiitti. Yhtä kaikki, BB:stä tuli yksi Setaa edeltävän järjestön kolmesta perustajajäsenestä. Yhdistyksen säännöt laadittiin niin, että niihin jäi sopivasti tulkinnanvaraa, jotta ne menisivät läpi yhdistysrekisterissä.

Psykellä oli kerhotila Helsingissä Kalevankadulla, ja yhdistys järjesti ravintoloissa tansseja.

BRIGITTE

Palstallemme tarkoitetut kuvat ja kirjoitukset osoitteeseen: Transvestiitti-kerho, Box 30032, Helsinki 30.

NÄIN SYNTYY TRANSVESTIITTI

Havainnollinen kuvasarja transvestiitin eri vaiheista. Oikealla ylhäällä sarjan transvestiitti »Brigitte» (=Lars Svartström) vapaa-aikanaan ja oikealla alhaalla työpaikallaan.

22

BB:n 96-lehden palstan sisältö saattoi olla myös kuvallista.

Omat kokoontumistilat olivat tärkeät, koska 1960-luvulla ravintoloissa naisilla piti olla miesseuralainen ja miehillä puvuntakki ja kravatti. Nämä vaatimukset rajoittivat myös transvestiittien mahdollisuuksia käydä ulkona.

Psyke alkoi julkaista 96-lehteä keväällä 1969. BB julkaisi nimimerkillä Brigitte transvestiittipalstaa, jota hän kuvaa kirjoituksessaan:

Palstamme tarkoitus on antaa informaatiota toiminnastamme, meistä itsestämme ja suhtautumisestamme ympäristöön sekä ennen kaikkea auttaa niitä transvestiitteja, jotka eivät tiedä, että meitä on runsaasti, saamaan kontakteja muihin.

Palstalla käsiteltiin pukeutumis- ja tyyliasioita sekä muita transvestiiteille tärkeitä aiheita. Nimimerkki Birgitta kirjoitti vaikeuksista transvestiitin elämässä ja tarpeesta saada transvestiiteille enemmän hyväksyntää muilta ihmisiltä. Hänen toiveensa oli, että tämä ”merkittävä askel tulevaisuuteen” voitaisiin ottaa median avulla: transvestiitit voisivat saada julkisuutta, ja muut saisivat tutustua heihin.

Media olikin pian käytössä: BB järjesti vuonna 1969 mediaspektaakkelin mennessään kertausharjoituksiin Dragsvikiin univormunaan lyhyt kirkkaankeltainen takki, kirkkaanpunaiset korkeakorkoiset saappaat, minihame ja pääsään valkoinen peruukki. Suojellakseen itseään hän otti mukaan Hymy-lehden toimittajan ja kuvaajan.

Sensaatioilla myynyt Hymy-lehti luonnollisesti maalaili asiaa otsikossa ja ingressissään:

KORPRAALI LARS SVARTSRÖM, 29 ON SUOMALAINEN SOTILAS VM/69

Tekisi mieli sanoa, että hän on rohkein sotilas tänä vuonna tässä maassa. Ei sen vuoksi, että hän on kookas – 181 cm – eikä senkään vuoksi, että hän on Askin tallin keskiraskas kasvatti, vaan siksi, että hän ilmoittautui reservin kertausharjoituksiin nimettömissä.

BB kyyditettiin oitis majurin puheille, joka tiukkasi, mistä oli kyse. Tähän BB vastasi, että oli vain saapunut kertausharjoituksiin. Majuri kovasti epäili, olisiko BB:stä koko harjoituksiin, mutta leirin lääkäri ja pappi totesivat BB:n ”lääketieteellisesti normaaliksi”. Itse harjoitukset sujuivat kylläkin armeijan harmaissa.

BB:n tempaus oli tärkeä sysäys transvestiittien järjestäytymiselle: Hymy-lehti nimittäin julkaisi artikkelissaan BB:n postilokero-osoitteen, jonne alkoi tulla yhteydenottoja muilta transvestiiteilta. Tästä seuranneen kirjeenvaihdon myötä perustettiin Helsingissä toiminut kerho nimeltä Jasmiini-klubi. Klubin toimintaan osallistuivat myös tätä ennen perustetussa pohjoismaisessa FPE-NE:ssä mukana olleet Helen, Greta ja Kirsti. Jasmiini-klubissa transvestiitit saattoivat tutustua toisiinsa ja viettää aikaa yhdessä. Toiminnalla oli myös tarkoitus muokata yleistä mielipidettä. BB esimerkiksi kritisoi 96-lehdessä psykiatri Kalle Achtén homoseksuaalisuuden ja transvestisuuden toisiinsa sotkevia väitteitä.

BB kuvasi klubin toimintaa 96-lehden kirjoituksessaan vuonna 1971:

Kerhohuoneen saanti merkitsi toiminnallemme siirtymistä uuteen aktiiviseen vaiheeseen ja samalla perustaa, josta voimme ponnistaa ja lähteä kehittämään toimintaamme eteenpäin. […] Kontaktia on otettu myös Tanskaan ja Ruotsiin. Etenkin ruotsalaiset näkyvät olevan hyvin aktiivisia ja ennen joulua meillä oli ilo toivottaa Yvonne Tukholmasta tervetulleeksi vieraaksemme.

BB ystävänsä kanssa 1970-luvulla.

Psyken tanssien lisäksi Jasmiini-klubi kävi ravintoloissa omalla joukollaankin. Toiminta lopahti vuonna 1971, kun BB ei löytänyt itselleen jatkajaa klubin vetäjäksi. Klubin ydinporukka liikkui tästäkin eteenpäin yhdessä Helsingin ravintoloissa. Vuonna 1974 perustettu Seta otti sittemmin vastuun transvestiittien vertaistuesta vetäjänään Jasmiini-veteraani Barbi. Vuosia tämän jälkeen vetovastuun tiittien vertaistuesta ottikin sitten DwC.

Maailma ei ollut noina aikoina kovin suopea miehelle, joka käyttää säännöllisesti minihametta ja pitkää valkoista peruukkia. Töitä ei meinannut löytyä noissa vetimissä, kunnes Arbiksen rehtori Ellinor Gube palkkasi BB:n vahtimestariksi 1980-luvun alussa. Kun BB ilmoitti, ettei hän halunnut pukea pukua, koska vihasi sitä, Gube totesi, ettei se ole ongelma.

Hufvudstadsbladetin mukaan työsuhteen alussa rehtori Gube sai nimettömiä postikortteja, joissa konservatiiviset suomenruotsalaiset valittivat, transvestiitin palkkaamisesta. Nämä kriittiset äänet kuitenkin vaimenivat, kun BB vakuutti vahtimestarina sekä opettajat että yleisön osaamisellaan ja asenteellaan.

BB (vas.) ja Kirsti tapaavat pitkästä aikaa Wuolteen kartanolla DwC:n vuoden 2014 syystapaamisessa.

BB jatkoi julkisia esiintymisiä lehdissä ja televisiossa tälläkin vuosituhannella. Hän ei ollut DwC:n toiminnassa mukana sen alkuvaiheessa, mutta vieraili tapahtumissa aika ajoin. Vuonna 2013 BB kutsuttiin DwC:n kunniajäseneksi, mistä lähtien hän oli vakiovieras järjestön kevät- ja syystapaamisissa.

DwC:n tapaamisissa BB piti mukanaan aina shakkilautaa ja haastoi muita osallistujia peliin. Harvoin kukaan häntä voitti, BB oli Arbiksen shakkikerhon aktiivi ja opetti myös siellä shakkia. Peliälyä ei vähentänyt se, että hän oli myös Mensan jäsen.

Tuula Marika luovuttamassa BB:lle kunniakirjaa DwC:n kunniajäsenyyden johdosta 2013.

Toinen pakollinen asia tapaamisissa oli sauna, jonka piti olla kunnolla kuuma. Sauna oli BB:lle intohimo, ja Kotiharjun sauna sen tärkeä kiintopiste. Kesäisin hän kylpi tynnyrisaunassaan Sipoossa. Hän järjesti saunamatkoja saunakavereilleen, hyvin usein Viroon – viimeisen vielä viime keväänä. Mieltymys kuumiin löylyihin oli puheenaiheena heidänkin joukossa.

Kolmas pakollinen kuvio DwC:n tapaamisissa oli löysä muna aamiaiseksi. Jos keittäjä ei tässä onnistunut, palaute oli välitön.

BB ja Minna-Maaria shakkimatsissa Wuolteella DwC:n vuoden 2014 kevättapaamisessa.

BB eleli viimeiset vuotensa kerrostaloasunnossaan Etelä-Haagassa. Hänellä oli kuitenkin laaja ystäväpiiri, joka muistelee häntä kaipauksella lämmöllä. DwC:n väki lisää muistoihin myös syvän kunnioituksen ja kiitoksen vuosikymmeniä kestäneestä tiittien eteen tehdystä työstä.

BB muistelemassa Alvettulassa DwC:n vuoden 2019 kevättapaamisessa.